

Партийжи амьдырал
КАДРЛАР-БИЛЕ
АЖЫЛЧЕ ХАНЫЛААР

3-кү арын 1987 ч. май 2

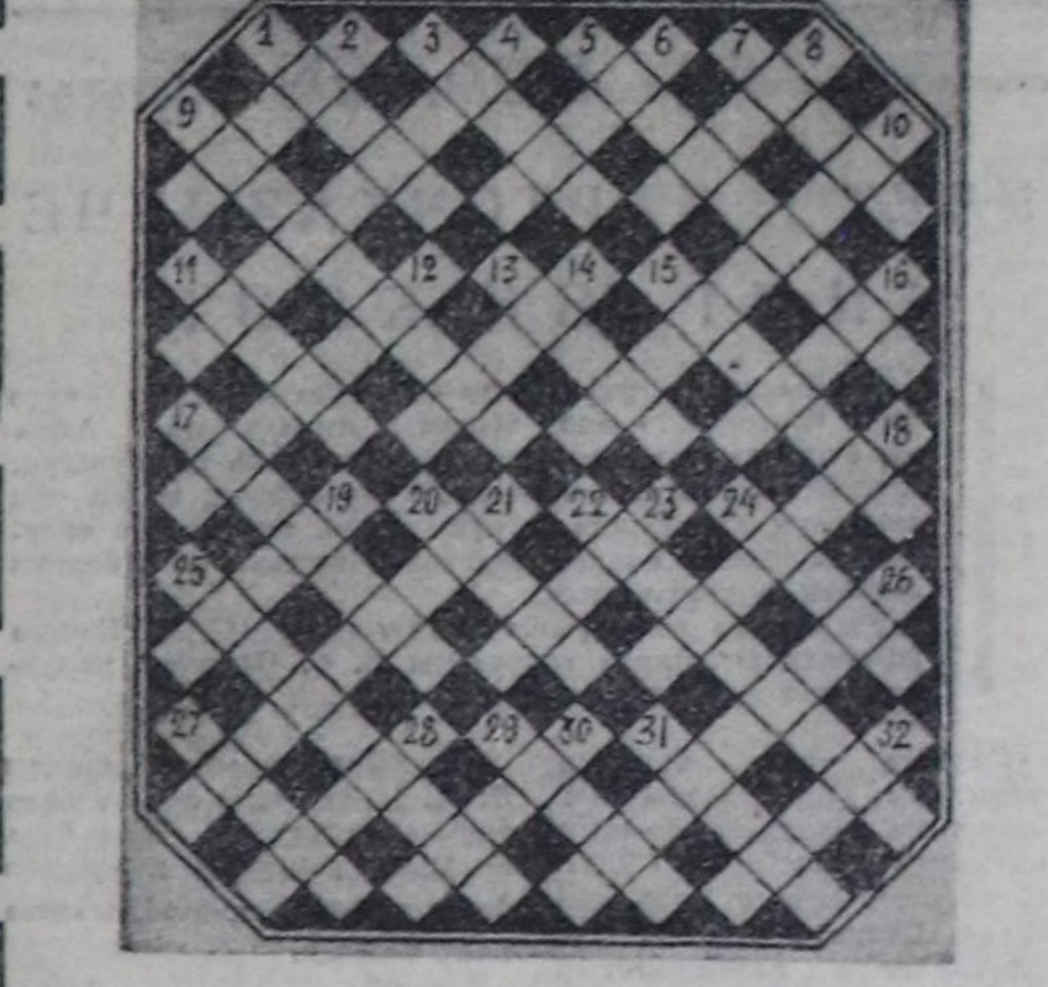

АЯК ШАЙНЫ ААРТАП ОРА...

Улут каларчы Балдар хериминден үгөтө, оожум ийи-бир басып чорра-чорра, элээр ырап келген. Ол суурун узун кудумчузунун дал ортузунда докталай берсе, аяк-башы кызыл, майы-башы кызыл турган. Ол-бо эртеки уулар оон-беле «Улут каларчы, экин!» деген эртин турганар. Балдар оларга элээр харылап, чамдыктарыне хушмүрбүшпаш, «Менде-ле, менде-ле-ди бе» деп, бажын согаш кылып каап турган.

Оон кыла туртп турар байдалын көргө, черле арый болуп чугулаа көрүп турар ийден. Билдиг-лаа мыйнаа улут каларчы кижин. Чугуе оон улут каларчы дээринин дугайында сохсоз-тун кайдыг-лаа документи-леринде херетилеп бижинөөн. Ол атты «хоочун» илек каларчыны болуна өкч туралы-ле тыгып алган чуге-ди. Бил-ла ужуу бар. Ол пазы-лар таллаш-беле фермада узуг-тун өн-ле улуу, оон күш-аалык ставык мыйрап-лаа талыгын. Ол чеген хар чооп-шуйла-лаа берсе, ам-лаа ол аялалында «албан» хабгы-шаан. Серек, чингиз-чак, калдык-лаа талмага ол күз-лө-ни-беле маргыш болуп. Билчакмайы калчар, улут каларчы болгонда, алдык-сик-лас ужурул.

Балдар чамгыс черге тур-ла, он мунда ала берген. Хүн оон караганда көзүлүр-ле даг артыне кубурун каан. Эрте чамгыс черин салгыны соолаңдыр түр берген. Ол дилги келж бер-гүн хаваанга халыптай ырткаш, мундурууу а-дуртп алган. Чакыс шыкы-маар чыгар оон аягы тошу-нун эдектерин алаңдап алымырп турган. Ол тошу-чымра туштунган, чамгыс черге долгайып талган

АПРЕЛЬ 25-теги кроссвордун харымы.

УЗУН ДУРГААР: 1. Камо. 2. Лао. 3. Ромб. 5. Кам-А. 6. Милан. 8. Каска. 10. Уин-та. 11. Радия. 12. Орлова. 13. Апанас. 14. Турал. 18. Пш-кин. 19. Лондон. 24. Гага. 25. Ямал. 26. Роза. 27. Ам-пер. 30. Рак. 32. До. 34. Смыслов. 35. Ашперон. 36. Тихонов. 37. Казария. 38. Краснов. 41. Акаси. 42. Иш-кин. 45. Аля. 46. Аля. 51. Арион. 53. Опера. 54. Шре-дер. 55. Азия. 56. Лаз. 57. Оюн. 58. Сава. 59. Онегия. 62. Винамо. 63. Морала. 65. Теор. 66. Демон. 69. Анапа. 71. Марка. 73. Памир. 74. Шония. 79. Фрай. 80. Каас. 81. Крап.

ДОРА ДУРГААР: 4. Ма-

Адресивис: 667000, Кызыл хоорай, Шетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, 3

ТЕЛЕФОННАРЫ:

— Ол дээрке сурагыт шуппен кижы боор. Ону ма-нап турарым ол-дур ийи. Эртен парком секретары мыйла-ла калың элери ал дээр-не болгаш.

— Элери кел де. Ол ха-рын сени элери кээр эвес чуге бе? Хоочун саанчы киж орден-хавыларын пла-тезине калап чадап тур ийиан, аяла дуалашпас, чуге баштай-ла майнап үнүленин ол, шах четти көрбөс сен бе.

Балдар далаш-беле басып чорункан позарын соон-лаа кайтап туруп калган Кудумчузун өскө талазында анык кыстар болгаш оолдар каткы-хөгдүү кончуг бар чыткан. Оон уруунун чажы-ды тракторист Айланма Балдарже хол чайган.

— Улут каларчы, чуге Кудумчузун бажыныне далаш-пай-дыр силер. Доума уг-бай мыйла мыйнаа, баралы-нар че, кырган-ачай!

— Чеге бээр бис, уруж. Кырган-ачаын манап тур мен. Олдер кижы силерин ол ораунара баар ийиан.

Балдар аймактарын соолаа шагайгыт көргөн. Калайы ам-лаа сураг.

— Кончуг элемеини. Чуу адам элери мыйнаа бо. Бил ол хосонин хереттэжин, хиринг халады шуптун о-таптарла, чоп кончуг саа-лар чуге — деп, калайы-нын лаала-ла ажаллап ке-дер хенин сактып келген хиринг. — Көжө — ба-лайыш хыгыш чугаалаа — ааы... бичин чуге каптып-те бе?

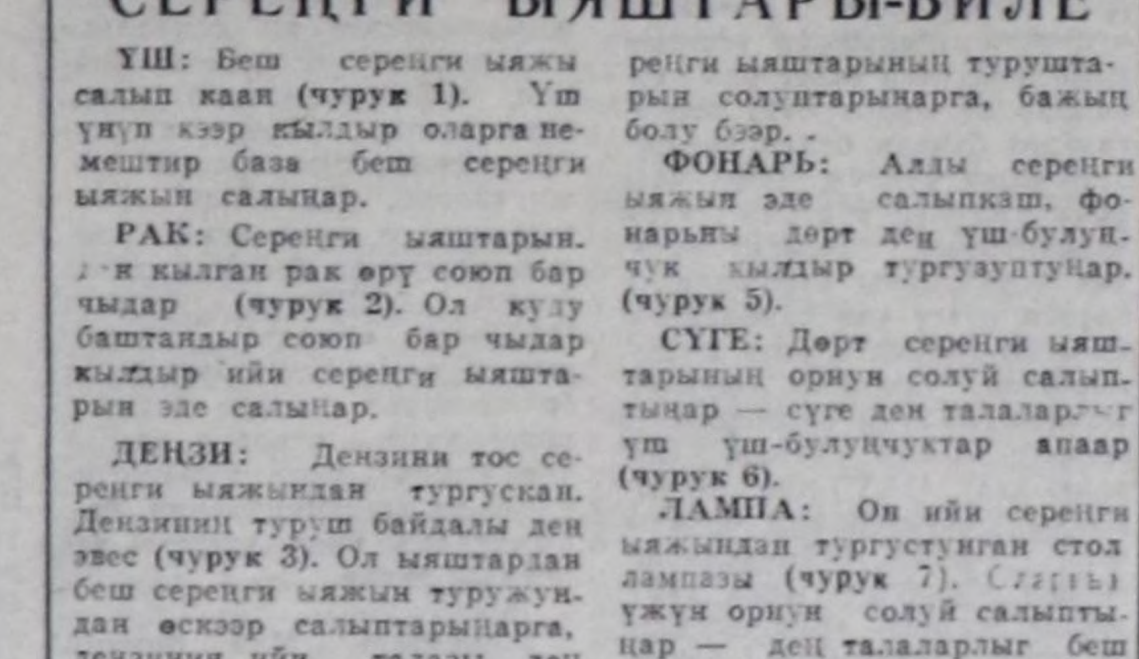
— Чок, чок! А сен база мидыг киди-ди сен, але, калай?

— Кандаг кижы-ди мей?

— Бик... Харын аа... чут дээр чуге... Чаражын кон-чуг аа?

— Шынап-ла, албистай бербэе бе бо. Че болзун, ооалдыкыс — дээр, До-ума дүрген-дүрген бажыкан. Балдар калайынын соондан аксын алаздыкан кайгыла-шаан. Ооонун бажы шала ойтатар, сины хертеп, кыла-ды бугурелдиг болган. Балдарын болзун сины база чайгар-ла хандуруп келген.

Е. ТАНОВА.

ЧАЛЫН НАЗЫН ЧАГАЙ-ЛАЙЫН.

СЕРЕНГИ БЫШТАРЫ-БИЛЕ

УШ: Беш серенги кыжы салып каан (чурук 1). Уш үнүп кээр кылдыр оларга не-мештир баа беш серенги кыжын салынар.

РАК: Серенги быштары. 1-н кылган рак өрү сооп бар чыдар (чурук 2). Ол кулу башталдыр сооп бар чыдар кылдыр ийи серенги бышта-рын эде салынар.

ДЕНЗИ: Дензиги тоо се-ренги кыжыкан тургускап. Дензигин турш байдалы ден эвес (чурук 3). Ол быштарал беш серенги кыжын туржун-дан өскөр салыптарына, дензигин ийи талаз деп апаар.

НИН КУНДАГА: Ийи кун-дагы оон серенги кыжыкан тургускап (чурук 4). Ийи кун-дагы чамгыс шугулаа ден кылдыр тургускаш, алды се-ренги быштарынын турштары-нын солдтарына, бажыч болу бээр.

ФОНАРЬ: Алды серенги кыжын эде салыпкыш, фо-нарын дорт дең үш-булу-чук кылдыр тургузуптар. (чурук 5).

СУГЕ: Дорт серенги быш-тарынын орун солуй салып-тынар — суге ден талалар-чү үш үш-булучуктар апаар (чурук 6).

ЛАМПА: Ол ийи серенги кыжыкан тургустунган стол лампы (чурук 7). (Суге) үжүн орун солуй салыпты-нар — деп талалары беш үш-булучук апаар.

ДУЛГУР: Ол серенги кыжыкан дулгур кылган каан (чурук 8). Ол үш ква-драт болу бээр кылдыр дорт серенги кыжын туржундан өскөр салыптынар.

БАЙЫРЛАЛ ДЕЛГЕЛГЕЗИ

Культураны болгаш даш-тайылаңы Гастелло аттыг парыгында чурукчуларын делгелгезин Май байырла-нын бүдүзүндө ажалган. Билд туртун чуге дээр өөредилге черлерин дооскан талантыларын дээр дээр ажалларын олгос, РСФСР-ний адалдыг чурукчуу С. Ладан, Тыва АССР-ин а-далдыг чурукчуу И. Сал-чак, анык чурукчулар В. Хлызов, О. Ондар-оол, М. Монгуш, В. Струков болгаш өскөлерин-даа ажал-буру жаарларга куустек ажал-дары көрүкчүлери кооуу-гадыр.

ЧЕРИМ КОЖАНЫ

О. Шынаага чеге берген, төрөн черимин калас, чараш бойдузун мизалган, бичин чо-рааш, хой каларып чоран черлеринин хире-хире сак-тып, ол-бо кезиккен кээр. Кончуг аякка олурупкан, ээинелдир чалап чоруурун-га, салгы-сырын мени эре-ледип суйбаан ышкыш, ич-чан өгөлөрүнүн кожомын сак-тып калган калары.

Деспен, Серик чуртумайы, Дески шалык чоумайы. Байла Оваа чуртумайы. Байла шалык чоумайы. Байла чурту черле ылым, Шамыргаткан чап турар. Шалык олгу черле ылым Чайык-кудук чайнап оорар. Кара дуруа калгырт-ла дээр Кара нозан О. Шынаа. Көж-ле дуруа кончурт-ле дээр Тес-Хем район. чурукчу.

ЧҮРЭЭМ ЫРЫ СЕНИ АЛГААН

Кыска паш дег кезикчи хүн чери эргеш, Кыска алтын чуртунда кириштин. Кылаа дөр эрин ажал чайылаан Кылаа хемеш алтын киж калдып олур. Кыскага чок октаргайын делгелде Кылаа чеге дөр чартык ай-лаа салды бар чор. Харыг кыштык чыкылма соотун өттүр Кара чалгыс сөн дурун көрүп чор мен. Сөн-биле чарлышкыны болаарыла, Черин, дээрин ыраа биле дөмөй-ле-ди. Хилелеткен кара бажым хыраалаже Хире-хире чүрөөм ыры сени алган.

З. НАМЗЫРАЙ.

КУЛА-ДАЙ

Соотун сыныг Кула-Дай Соотунга, баглааша, Купак чели ылымгы, Кулуруу-лаа өрүлгүт Кула-Дайын мадыг. Чүлүгү күш дег кашпай. Чүлүгү күш ашкан.

Куштаалдырп кээр айт. «Электен-не мактаан» деп, Атам сооткан Кула-Дай Албан эртер, билдир мен. Д. ДОНГАК, дашчы.

СОНУРГАКТАРГА

Печора — Илчическ запо-ведниктин болгаш Сумароков дуржула станциянын ажалчыныры Брыкс арыг-ларында булан фермаларын организаашан. Хонукта бир булан 5—6 литр сүттү берип турар. Буланын хоог бол-гаш үскүр сугун соодукта ол олчан 8—10 хонук дургу-зула ышгай болуп.

Херсон областа «Аскания нова» заповедникте чорей, ийи калып, имала болгаш өскө-лаз уксаларын өстүрүп турар. Оларын сү-дү бааа унелг. Оон 25 хуузу кургаг бугу-мелдерден тур-густунган. Ол сүттү бакте-

«Гинестин» рекордтар деп-териле: массалык паралага дугайында мелээр баа кир-ген. Чижээлээр, делегейде өнчө баштайгы солун «Пост оо кирекс тидингар» Шва-нияга 1645 чылда үнчезилет-тинген.

Энчө улуг солун — 130х89 сантиметр — 1859 чылда пар-латтыган. Ону Нью-Йоркка парлан. А энчө бичин со-рууларга удур даштын өскө сүттеринден орачок улуг. Ук сүт 3—5 хондук урелбес, а соодукта 20 хондук кала-галы болуп.

Кострома областың «Кара-васов» совхозока Оптында деп инек тоо харында чыл-да 12017 килограмм сүт бер-ген.

АКШ-тын Индиана штатта Бичер деп фермерин голп-тино-фриз уксалыг инээ 365 хонукта 25248 килограмм сүт берген. Ук инекти хүнде ийи каттап саап турган.

А. П. ИВАНУРАНЫН «ВКУС МОЛОКА» деп но-мунда.

МАЙ 4-ТЕ БИГИ ПРОГРАММА МОСКВАДА

7.00 — Эртенги гимнасти-ка. Мультифильм. Музыма. 7.30 — «Ye». 8.15 — Бүт бөмбүтүн доңулаан. 9.00 — «Карманда хүн». Уран-чеген фильм. 10.10 — 10.45 — «Вистия-биле калы». 16.00 — Мелээр. 16.15 — Орус чуга. 16.45 — Музы-калыг Фрунзе. Киргиз теле-видениинг дашчылаан. 17.20 — Обьектив. 17.50 — Социалист Күш-ажалын Маалыры академик П. Г. Мосток-биле өөринчилер-ини ужуражылаан. 18.35 — Мультифильм. Баштайгы көрүтү. 18.45 — Бугуа де-лгейде. 19.00 — Дүргелеш-кин. «Уралмаш. Көрө» Бугу-гаар ажаллап турар бугу-ругелерин айттырлар. 19.30 — «Эрик». СССР-ини Күрүнеин үлгүлери Биче театрынын филм-шениин баштайгы көрүтү. 21.00 — «Ye». 21.35 — «Эрик». Филм-шениин уланчы. 22.45 — Бугуа делгейде. 23.00—23.50 — Бүт бөм-бүтүн доңулаан.

ИЛИГИ ПРОГРАММА МОСКВАДА

8.00 — Эртенги гимнасти-ка. 8.15 — «Анна Сазаро-ва» сактып човашкылар. Док. телефильм. 8.35 — 9.35 — Физика. 6 класс. Энергия болгаш ажалы. 9.05 — «Пав-ловск дугайында сактыш-кынар». Эртен-тайылдыг фильм. 10.05 — ОПТУ сургууларына. Информатиканын болгаш саалага техникалыкын унеленири. Техника техникалыкын кыска төгүзү. 10.35; 11.35 — А. Т. Твардовский. — «Дел-гемтерин ылымда делгем-пер. 10 класс. 11.05 — Эр-те болгаш амырал 12.05 — «Дирте алырп дуга-ган». Уран-чеген фильм. 13.30 — Табылган хер-ге кижизилер. 14.00 — Ме-дээр. 14.05—15.15 — «Бүт ырлар». Уш сериалыг док. телефильм. (ГТР). 18.00 — Мелээр.

КЫЗЫЛДАН

18.15 — Док. филм-ири-ни программа. 18.55 — «Анна теву». Ундрелде: Мелээр. «Улут Октябрьни 70 чылы төлөтпиг уткур». «Интеситиг технологиян лентеринин айттырлар». 19.15 — «Тыванын эк-раннарына». Кино болгаш көрүчү. 19.45 — Мелээр. 19.55 — Чаралдар.

МОСКВАДА

20.00 — «Тамчыгыт улу-лар чаштар». 20.15 — Бүт бөмбүтүн доңулаан. 21.00 — «Ye». 21.35—23.10 — «Бе-ке кижин чавалары». Уран-чеген фильм.

агаар

Республикага шокор бу-луттар, чагбас. Соңу-чеге чүктен хаттын дүрген се-кунда 5—10 метр. Дүне агарын температур 8 — 12, чамалык черлерге 0 — 5 градус соор. Хуанду 9—14, чамалык черлерге 0—5 градус чыгы болуп.

Кызыла чуга булуттар, чагбас. Дүне агарын тем-ператур 1—3 градус соор, хүндүс 12—15 градус чыгы болуп.

Редатор В. С. ШАРАВИИ

КИНО

МАЙ 2-ДЕ

«НАИРАЛ»: «Судьба ба-рабашка» 11.20, «Тремби-та» 9.30, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Король Дроздов» 12.00, «Паша» 14.00, 16.00, 18.00, 20.00 шактарда.

«ВОСТОК»: «Друг мой Колька» 14.00, «Время сны-вей» 15.50, 17.40, 19.30 шак-тарда.

«ПИОНЕР»: «За окольной дракон» 9.30, 13.00, «За я-ным премуществом» 11.00, 15.00, 18.30, «Ягуар» 16.40, 20.00 шактарда.

МАЙ 3-ТЕ

«НАИРАЛ»: «Судьба ба-рабашка» 11.20, «Тремби-та» 9.30, 13.10, 15.00, «Га-ва шим?» 16.30, 18.40, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Король Дроздов» 10.30, «Сказание о Славуте» 12.00, «Паша» 16.00, 18.00, 20.00 шактарда.

«ВОСТОК»: «Князь Борис» 14.00, 15.20, 17.10, 19.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «За окольной дракон» 9.30, 13.00, «За я-ным премуществом» 11.00, 15.00, «Ягуар» 16.40, 18.30, 20.20 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «На эла-том крыльце сидела» 14.00, «Крик дельфина» 15.30, 17.20 шактарда.

Тыва АССР-ини Ном үлгүлөр чер, полиграфия болгаш ном салгыны херектерини талла-бала ктрун комитетини типография, Кызыл, Шетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажын № 1.

Чыгыш № 3499, ТС-00296.